

ПРОСЬВІТНИЙ ЛИСТОК

Видає Пресова секція полонених Українців табору Вецляр.

Виходить 5, 15, і 25. н. ст. кожного місяця.

Ціна одного примірника 2 фен.

Вецляр, дня 25. серпня 1916. р.

Що вже нам дала війна.

Розпочинаючи цю війну, Росія мала дві мінімальні цілі: здобути Царгород і Галичину. Царгород отворив би вихід до середземного моря, Галичина під Росією не грозила б їй відірванням України.

Зовнішньою політикою до недавна управляв міністр Сазонов. Він ішов з лібералами за порадою Англії, тому й справу здобуття Царгороду віддав у її руки. Як вона скінчила ся, то ми вже знаємо, але важно, що Англія тоді, ради своїх цілей, твердила так: „Дорога до Царгороду веде через Берлін“. Росія послухала. Але замість того, щоб вдарити на Шлезк і піднявши повстання в Чехів, розбити сили союзників, вона втратила всю муніцію й майже, що не ціле військо тільки на захоплення Галичини в 1914. р. Тимчасом Німці дійшли на 30 верст до Парижа. Росія, щоби ратувати Францію, вислала двічі армію до Прус і, хоч понесла страшенно великі втрати,— осягнула своє:

Париж був уратований.

Тимчасом війська Німеччини й Австрії всіма силами вдарили на Росію на півдні. Під цим натиском не встояли російські війська—уступили з цілої Галичини й навіть не могли оборонити й своєї землі. Міністр Сухомлінов більше дбав про свою кишеню, ніж про перемогу над Німцями.

Але як би там не було, а з початку війни Росія провадила менше-більше *самостійну політику*. Зовсім инакше політику мусіло вести російське правительство після відступлення. Брак муніції й грошей на дальше провадження війни

заставили його зійти зі свого шляху й поставили Росію в залежність від союзників. Чим скрутніше було грошове становище Росії, тим більшою й тяжчою ставала та залежність: Росія мусіла робити те, що було вигодно для союзників, а не для неї, як ось офензива в маї.

У цвітні сього року міністр фінансів Барк заявив, що воєнні видатки виносили до того часу 13 мільярдів рублів і що до кінця року треба буде ще позичити 10—12 мільярдів. Але він тоді дуже помилив ся. Перед останніми часами курс рубля дуже понизив ся, тому й воєнні видатки зросли більше ніж удвоє. Причиною обниження курсу російського рубля було те дуже безвиглядне становище на фронті, зріст зовнішніх боргів і господарська непевність Росії. На початку війни воєнні видатки виносили щоденно тільки 8.000.000 рублів, а пізніше зросли вже на 31.000.000 руб. Зросли в таких застрашаючих розмірах воєнні видатки з одного боку через пониження курсу рубля, з другого через те, що Росія майже всю муніцію й усі засоби для дальшого ведення війни мусить купувати за границею, бо дома все це виробляти вона може тільки в невеликій кількості. Крім усього цього Росія має до плачення Англії й Франції старих боргів більше, ніж ці держави, разом із Америкою хотять і можуть їй позичити.

Тому в минулім місяці міністр Барк знов зажадав у Франції й Англії 10 мільярдів позички, під загрозою окремого мира з ворогами. Тоді їй дали йому 6 мільярдів—і Росія 6. мая 1916 р. *почала офензиву*, заключивши тайну умову з Японією, про яку тоді ніхто ще не знав.

Але ця офензива, це вже не чисто російська, як пишуть швейцарські часописи. Зачали її на просторі 300 верст французькі літаки, бельгійські панцирні автомобілі, японські гармати, американська муніція, а російські люди під проводом французьких і інших офіцерів та інженерів, з особним відділом японської артилерії й 20.000 жовнірів. Відкля походить така милостивість Японії до Росії, писало „Новос Время“ в липні м. с. р. Капітал наших союзників захоплює все те, що ми називаємо багатством Росії, в чім лежить наша будучність. Вже перепахровано копальні золота й платини на Уралі, в Альтаї й на Амурі; розкинено між чужинців концесії на копальні нашого срібла й інших руд (крушів). Сибір тепер заповнили японські ткацькі виробы, медикаменти, навіть китайські черевики, а японські купці вже досягають Кавказу. Японські капіталісти закупили кращі частини забайкальського краю на купелеві місяці; за Японцями йдуть Американці, які вже виперли з України всі російські виробы й перебрали на себе, за згодою уряду, будову всіх російських залізниць. Значить чужий капітал захопив все господарське життя Росії. Та на цім не кінець.

Японська часопись „Ніш—Ніш“ принесла страшну відомість про японсько-російську умову, яку підписав в цвітні міністр Сазонов. На підставі цієї умови Росія, за доставку муніції до кінця війни, відступас Японії залізницю від Чун-Чан аж поза Харбін, а також плавбу по ріці Сунгарі; позволяє Японцям поселовати ся в східній Сибірі, Сахаліні, північній Манджурії, відкриває пристань Владивосток для Японії й лишас їй повну свободу діланья в Монголії та в Китаї. За таку ціну Японія дала свою артилерію й 20.000 війська до помочи в війні. Вона добре розуміє, що для неї далеко краще, коли Росію зовсім не побідять. Побіджена Росія мусіла б прийти до великих реформ і порядку, а то Японцям не на руку; коли ж Росія лишить ся такою, як вона єсть, то Японії буде легше з нею упорати ся. Недурно генерал Окума сказав у парламенті, кілька літ тому назад таке: „У середній двадцятого століття Японія воюватиме в степах осередньої Азії з Европою за панованне над світом“. Тому тепер вона так допомагає Росії. Японія зробила вигиб у австрійським фронті своєю артилерією під Чернівцями й допомогла Росіянам дійти аж до Станіславова.

Та війна коштує страшні гроші. Російське правительство вже не має що плюндрувати за позички—остав ся нарід, так воно вже й ним торгує, аби добути грошей.

Під проводом ген. Ліхтовського вирушила через Сибір у Владивосток перша виселка 15.000 людей до Франції, довкола Азії через Суез до Марселі. Небавом наспіла вість, що знов Росія виселас 80.000 людей. З Франції Росія вислала 8.000 тих Росіян до Сальонік, на поміч французько-англійській армії, проти Болгар. Ось що пише парижський журнал „Paris Journal de peuple“ про нас, про наших братів:

„Добрі люди ті Росіяни, згідливі як діти, боють ся й гинуть не питаючи, за що й для кого. Ідуть через Париж, не відчуваючи його краси, машерують просто й остро, аж земля дуднить під ногами; провадять війну не знаючи чому—бо се наказав батюшка цар, а також „цар“ Пуанкаре. Добрі люди ті Росіяни. Добрі для всіх тільки не для себе! Проливають кров за всіх, тільки не за себе, не за свою свободу, не за свої інтереси, а за інтереси чужих капіталістів“. Та як уступив Сазонов, широкі круги суспільности побачили, що Росія стоїть на аркані в своїх союзників. Про це свідчить книжка, яка появила ся скоро по його уступленню й викликала шум в цілій державі. Її автор, ліберальний московський політик Микола Суханов, поставив їй такий заголовок:

„Чому провадить Росія війну?“ Головні її думки, як подають часописи нейтральних держав, такі: „Війна—се вже покінчене діло. Нечисті, славолюбні, підкуплені ті політики, котрі хотіли зробити інтерес на війні й пхнули Росію в криваву купіль, котра завертає її на 100 літ взад без ні якої користи. Теперішня задача російської політики направити той блуд. Не було ніколи в нашому інтересі провадити війну проти Німеччини, нашої учительки, якій ми завдячуємо найважнійші наші здобутки. Ми впали жертвою англійської жадоби слави. Англія й Франція зсдали в нас собі потрібних союзників, щоби ми прийняли на себе головний тягар і найбільші жертви в боротьбі за англійські інтереси. Борба може бути питанням життя й смерти для Німеччини й Англії, для Росії нейтральність і усуненне себе від наступаючої катастрофи в Европі були б найліпшим виходом. Наша свідомість дозріла до сього: Ми, Росіяни, любимо свою батьківщину, не своїх союзників і гнобителів, з якими нас звязав хвилевий союз. Дальша боротьба значить для нас безуслівне пораженне, бо побіда по англійській стороні є нашим найбільшим пораженням. Так звана патріотична течія в Росії—се є тільки робленне інтересів. Тільки заінтересовані капіталісти в Росії хочуть війни.

Чи не досить? Але вже трохи запізно й за це пізно нам прийдесть ся платити дуже дорого. Кому?—від нас самих залежатиме: чи нам, чи тим, що війну запалили?!

П р и я т е л ь.

Як сьогодні бачу я бідних, нещасних, обшарпаних і сухолитих, із мозолитими руками людей села К—к, чернігівської губернії. Землі своєї мали вони дуже мало, а село так широко розрослося й так густо наліпилося в ньому хат, що новому поколінню вже не було де й хати поставити. Хліба свого не хватало, худоби пасти нігде, заробіток кепський.

З трох боків села порозлягалися величезні економії ненажерливих поміщиків. Кляті були ті поміщики. Не попадайся було ніхто на панській землі з коровою, або з конякою, бо мало того, що заплатиш за неї більш, ніж вона сама того варта, але ще й „інгуші“, котрих пани мали в себе по 5 чоловік, так помалюють тобі спину, що не забудеш до нових вінчиків. І додаток усього цьому, урядник заарештує, скомпонує протокола й як „неблагонадійного“ випровадить до станового. Тут уже, як усім звісно, з таким розраховують ся по своїйому.

На роботі в наших панів було дуже погано. Платня мала, а робити мусиш од сходу до заходу сонця. Крий Боже, коли що загубиш, або зломиш на роботі: заплатиш удвоє та ще не мнеш і кари від поліції, на доказ пана, буцїм то зроблено „с умисленною целью“. Дуже тяжко й невпивно було жити селянам. З усіх боків жали їх пани й „начальство“.

Стали думати селяни, як запобігти своєму горю. Був у селі хлопець Анатолій Курило. Мав він всього 21 рік, але дуже багато бачив і розумів, од чого походить уся кривда людям. Бачив він бідування й своїх односельчан і дуже хотїв їм допомогти. Знав Курило, що в Росії весь народ хоче скинути зі себе тягарі, тому він почав єднати до цього й своїх людей. До помочи йому приїхав ще товариш із партії есерів.

Щиро взяв ся Анатолій Курило до праці. Люди дружно стали гуртувати ся. Перестали за малу платню ходити на роботу до панів, і вони мусїли задовольнити домагання робітників. Зовсім було перемінено ся життя селян і дома й у панів. Ці останні побачили, що сила на стороні селян, робітників, тому й поводили ся краще й платню побільшили, мусїли зменьшити й день праці. Та на жаль не все так робить ся, як хочеть ся.

Мав Курило в себе одного приятеля. Чоловік він був заможній, але з дуже отроєною заздрістю душею—все йому мало. Цей і наробив лиха.

Прочуло „начальство“ про працю в селі й захотїло ся йому знати, хто то „бунтує“, щоб того взяти на розправу й тим запобігти небезпеці. Ніхто не находив ся. Тоді воно обявило: „Хто вкаже бунтівника, той одержить винагороди 50 карб., а хто передасть його до рук поліції—дістане 100 карб.“

Курило знав, що це річ іде про нього, бо його товариш уже відїхав, а він зостав ся працювати сам. Боляче його вразила така оповістка.—Куриють—думав він. Туга обняла його серце.

—„Затоптаний, мій люде, обижений, безправний... Як низько тебе ставлять, як боять ся тобі дати право й признати за людей“... З такими думками пішов Курило до свого приятеля.

Той радий приходу Курила, потїшає його різними словами, самоварчик поставив, чарочку... Пішли веселі балачки, звісно як приятелі. Забуло ся все на годину.

Не те думав приятель Курила. Він думав, як би дістати за нього 100 кар.—„Нї, не можна... Він дізнаєть ся, хто продав його, другі теж узнають... Соромно. Нї, так не можна, хїба 50 дістати?.. Це легше й більш можливе—не виявить ся“. Так і зробив, як надумав: розказав усе поліції. Зробили трус у Курила й понаходили книжки, проклямації...

Приятель дістав своє, а з Курилом тільки й бачили ся.

Минуло два роки. Курилї якоесь удало ся втїкати з тюрми й він повернув у рідне село. Зраділи люди, тільки Курило мусїв переховувати ся, мов той злодій, щоб знову його не забрали. За те й поводив ся він тепер цілком инакше. Про себе йому думати нічого було—чим тільки міг, він старав ся допомогти своїм односельчанам, а нашкодити поміщикам.

На цей раз і „начальство“ оцінило його дорожче.

„Хто повідомить, де він знаходить ся—100 карб., а хто передасть його до рук поліції, живим або мертвим, дістане 200 карб.“

— „Двісті карбованців... Гм... Це сума...—казав приятель Курила й рішив дістати ці гроші.“

Від людей Курило не ховав ся й усі йому допомагали, в чім було потрібно. Одного дня зустрів його приятель і каже: „Ти б до мене коли зайшов. Побалакали б про старе тай відпочив би, ми ж були приятелями!“

Курило не знав, хто продав його перший раз і повірив словам свого найлютішого ворога.

Жива. Теплий, ясний день. Люди всі в полі працюють, тільки стражники ншпорять по селу, шукаючи Курила. Прийшла їм жара: губернатор видав такий приказ: „Єслі не бѹдет пойма́н Курило в семь днѣй—вѣя поліція етого уѣзда бѹдет емисна“. Скрізь почали шильно трусити, але Курило, як у воду канув. Так було кілька днів. Але, як усе вже заспокоїло ся й Курило не знайшли, він пішов над вечір до свого приятеля.

Дуже радо той прийняв його й привітав ся з ним по приятельськи. Тепер дістану 200 кар., подумав собі приятель, треба тільки повідомити поліцію.

Як йому прийшло на думку, так він і зробив.

Саме в той час, коли Курило зі своїм приятелем вів задушевну розмову, явила ся поліція. Вискочив Курило з хати та нікуди було втікти. Вскочив у якусь комору й замкнув за собою двері. Через хвилину комора була окружена й поліцаї почали виламувати двері. Але Курило почав стріляти й ранив пристава. Побачили вони, що коли Курило взяти живим, то не одному з них прийдесть ся наложити своєю головою, тому пристав оддав команду стріляти в комору. Після першого залпу Курило ще одстрілював ся, але потім не стало чути його стрілів. Розламали двері. Курило лежав по серед комори з простріленою головою й грудьми. Так скінчив своє життя борець за долю й право народу.

Захар Боязливий.

В П Е Р Е Д!

(З. С. Надсона.)

Вперед! Забудь свої страждання,
Хай не страшать тебе громи,
Борись за дальнєє сїяння
Зорі, що блиснула в пїтьмі!
Працой, аж поки служать руки,
Ясных надїй не занехай,
Во имя свїтла і науки
Свій чесний свїточ підїймай!
Нехай призи́рством і ганьбою
Плямує тебе злобний мир,
Нехай з ненавистю слїпою

На тебе кидає докір:
Не падай, друже мій, душею,
Своєю стежкою їди,
Зустрінь і силою своєю
Всі бурі життя побіди.
Буди послулих в млі глибокій,
Унавишим руку подавай
І істини слова високі,
Немов проміння, розкидай!

1916 р.

Переклав К. ШЕСТЕРНЯ.

Несвідомо зустріч та свідомий спомин.

Ще в 1914. році в місяці листопадї йшов із Акерману на позицію наш ешелон. Зсадили нас у Люблінї й повели в якийсь двір обїдати.

Завдяки тому, що жінка продала кожуха, то й у мене було кілька грошей. По дорозї зайшов я в крамницю, купив собі трохи хліба, ковбаси й цигарок, хоч і пїймав од зводного по лицї за те, що бѹдїм то не спитав його, а воно скоріш за те, що не подїлив ся з ним.

Увійшли в двір. Тут уже були полонені Австрійці, які, певно, так само хотїли їсти, як і ми, або щей більше. Розглядати їх не було часу, бо кожний мусїв лаштувати ся на обїд, та й як можна з ворогом розмовляти?.. Аж вони самі не заважили ся підїйти до нас.

Тільки що я налагодив ся, щоб сїдати за той „кандьор“, як ось підходить до мене два Австрійки: „Чи далеко ще до Сибїру?—питають, ка-

жуть, що нас повезуть аж на Сибїр.“—Витріщив я на них очі й сам собі не вірю: чи то Австрійки, вороги мої, чи то наші люди?..

— Чого ви на нас так дивите ся? Ми такі люди, як і ви, православні,—при цих словах один із них ростибнув пазуху й показав хрестика.

Більше говорити ми не могли, бо їх зараз же забрали й кудись повели. Остав ся я сам із нерозгаданою думкою: як же воно так, що й у Австрії є такі люди, як і ми?—а в душі зворушило ся, наче б я рідного брата, або батька побачив.

Скоро після цього зібрали й нас і повели до потяга. На позиції менї не довело ся довго бути, бо скоро попав у полон і як Українець дістав ся до табору Вецляр.

Тут я тільки зрозумїв, що в Люблінї я зустрїв ся зі своїми земляками, галицькими Українцями. Згадую тепер і серце забиваєть ся то від

суму, коли пригадую, яким я був, то, навпаки, від радості: тут я багато дечому навчився й упізнав те, чого раніш не розумів, завдячуючи тим же, колись невідомим мені, Австріякам.

Хай же їм Бог допоможе витримати тяжку неволю.

Т. Рибана.

Із таборового життя.

Кіно хворе!

Це не брехня, а чистісеняка правда, що наше загально-люблене кіно захворіло і то, либонь, дуже небезпечно, бо все його на воніти бере. Що йому не даси: чи велику драму з французької революції на 2.200 метрів, чи дрібницю яку з репертуару Макса Ліндера, чи кого иньчого, — все вилює, нічого не прийма його душа.

З чого йому таке сталося, чи з вітру, чи з води, а чи може навіть і з пристріту, — далєбі не знаємо, бо, либонь, ні ворожки, ані баби-шептухи ще не кликали, то ж і нікому прописати діагнози (означення хвороби). Поживемо почуємо!

А тим часом капосне створіння, хоч і хворе, але з'їдає одного лиш молока за три дні на 25 марок! А пелюшки та сороченята для немовляти теж потрібні, без няньок також ніяк не обійдешся... І на все це потрібні гроші, гроші та й ще гроші!.. Справді виходить, що „не мала баба клопоту, то купила порося“.

На цьому думав уже ставити крапку, та згадав, що вчора мені Кум Микита розказував про наше нещастя. Каже, як що, звичайно, не бреше, що виною в усьому цьому старша нянька. Мов би то вона в неділю ніяк не може не випити зайвої чарчини міцненької перцівочки, чи запіканки, або варенухи якоїсь. Річ цілком звичайна й навіть наслідуювання варта, та капосне кіно не розуміє того й як зачує запах алкоголю то й прикинеється хворим: забастує й ні з місця. Оттаке оповідають, та я гадаю, що брешуть.

Хтось.

В неділю 20 серпня Артистичним Т-вом ім. М. Лисенка була виставлена комед. на 5 дій „Розумний і Дурень“ І. Тобілевича.

Зміст і характери дієвих осіб пєси зясовують нам життя нашого селянина та навчають більш критично відносити ся до людей, щоб пізнавати їх вартість. Часто помиляють ся батьки в оцінці своїх дітей. Того сина, що всякими засобами дбає тільки про гріш, про збагачення, називають „розумним“, не вважаючи на те, який він із морального боку в поведженні з людьми. А того сина, що стремить до книжки, до світу, що має добре серце, ославляють, як „дурня“. Згодом життя показує здібності „розумного“ й „дурня“. Щирість, моральність, праця та ум „дурня“ беруть верх над хитрощами, підлотою та кулацькою зажерливістю „розумного“. „Дурень“ одержує признание на вартного чоловіка, котрий заслуговує щастя від судьби, а на „розумного“ відкривають ся очі,

як на злу силу, котра за свої вчинки не обминає кари судьби.

Ся ідея, ся правда служила підставою багатьох наших старинних народніх казок, в котрих „дурень“ переносить зпочатку зневагу й прикристи від рідні, від „розумних“, а після підноситься життєм, як найвартніща людина.

Така ідея, не дивлячи ся на часті життєві йї протилежності, характеризує наш нарід із ліпшого боку, показуючи на його стремління до добра, до правди.

Вистава пройшла гарно. Головні ролі „Розумного, „Дурня“ й їх батька проведені були товаришами з повним розумінням і старанністю. Тільки важній ролі „Маряна“, мабуть не знайшло ся в Т-ві відповідної сили. Може й товариш, що виконував роллю „Марьяни“ показав би в ній живіщий тип, коли б у свій час подбав про відповідність рухів, про переходи й передачу словами почуття переживань. Дефекти з сього боку яркіше помічали ся в монологгах, які, крім того промовляли ся, без потреби, крикливо.

Дуже гарно виконав коротеньку роллю закоханої „Марти“ т. Д. Любо було бачити в ролі „Гайдабурихи“ знамениту нашу бабу т. К.

Від щирости бажаємо шановним товаришам артистам і дальшої успішної праці над виставами таких пєс, як „Розумний і Дурень“.

Слід звернути серйозну увагу на орудування завісою, бо невчасне опускання й піднімання завіси дуже шкодить повноті й цілості вражіння. Також треба звернути як найбільшу увагу на правильність вимови, бо дуже неприємно вражає вухо, коли чуєш „хліба“, замість „хліба“, „хадив“, замість „ходив“ і т. ин.

Багато дає приємности в антрактах вистави також духова орхестра Товариства. Орхестра грає так, що в салі слухають музику не як в антракті, а як на концерті. Приємно було б, щоб в репертуарі орхестри на виставах були й українські річч, хоч поपुरі й окремі пісні, коли нема нот на складніщі українські музичні пєси.

Кіно зачинає вже сердити людей своїми шматованими картинами. Із посліднього сеансу в неділю по обіді багато товаришів вискакувало від нетерплячки із салі, лаючи кіно. Та й не можна не співчувати таким товаришам, бо коли через 2—3 хвилини картина розривається ся й часу більше йде на перерви, ніж на глядіння, то тяжко усидіти, хоч і заплатив гроші. Дякуючи тільки т. Лис—му, котрий використовував довгі перерви

на докладні пояснення французької революції, із часів котрої йшла картина, люди могли висиджувати ті довгі перерви.

Треба б подбати про те, щоб картини (фільми) приєдналися справніці.

Сухарі. Багато шуму наробили прислані із Росії сухарі. Досі всі дарунки розділювалися тільки між тими полоненими, котрі перебувають у таборі. На цей раз хотіли вислати ще на три команди—150 чол. (на шахти), бо вони дуже того потребують. Так де там, люди наробили такого

решету, що страх.

Вся вина спала на плечі учеників, мов це все для них, бо вони поїхали на роботи; дехто, то навіть готовий був їхати до другого табору, аби сховати ся від „Просвіти“.

Сумно, дуже сумно робить ся коли чуєш ще таке від людей.—Не старайте ся ховати ся ви від „Просвіти“—вона сама від вас захована.

Багато ще треба покласти боротьби, щоб її до вас пустили!

Вісти з Росії і зі світа.

Мир зближається зі сходу. Перед двома тижнями англійський уряд запитав Росію, чи се правда, що вона думає заключити окремий мир із ворогами. Росія відповіла, що вона йде згідно з інтересами четвірного порозуміння.

Тимчасом 20 серпня нашіла вість із Штокгольму, що в головній квартирі відбула ся царська нарада, на котрій був присутнім і віцепрезидент Думи Протопопов, що, підчас своєї подорожі з Англії, старав ся навязати зносини з визначними німецькими політиками.

Скоро після цього заговорила дуже живо російська преса, про що доходять вісти зі Штокгольму: газета „День“ оголошує лист президента Думи Родзянка до посла Бублікова, в яким говорить ся, що він скликає надзвичайне засідання членів Думи на вість, подану в московській часописі „Утро Росії“. Та вість каже, що Протопопов висукав у Штокгольмі німецького посла, щоби говорити про можливість окремого мира. Там здав Протопопов звіт слідуючого змісту: „Разом з послом державної Думи Олсуф'євим зустрів Протопопов у знайомого графа О. пана В., котрий належить до німецького посольства. У товаристві гр. О. й інших осіб завязала ся розмова про мир. Подробниці тих сповірень не можуть бути оголошені, щоби не захитати четвірного порозуміння.

У звязку з тим видається в очі те, що міністр фінансів Барк не дістав останньої позички на покриття воєнних коштів ані в Англії, ані у Франції, але ледви натягнув на один мільярд аж у чотирох державах, а се: в Італії, Японії, Швеції й Норвегії.

Та німецькі часописи все це спростовують і говорять, що такої розмови Протопопов із членом німецького посольства не мав.

Туга за миром у Франції проявляється в артикулі часопису „Прогрес“, де домагається від

уряду подання до відома умов мира. Правительство проволікає, аби не збуджувати небезпечних ілюзій серед людности, що бажає повороту своїх рідних. Але число тих, що хочуть знати умови мира зростає все більше, тому що теперішня хвиля надається до обговорення їх, бо четвірне порозуміння чується тепер таким сильним, як і Німеччина, коли вона оголошувала свої мирові умови. Нація мусить пильнувати праці своїх дипломатів і виказати свої домагання.

Запит про мир в англійському парламенті поставив до Асквіта посол Byles: Чому німецький уряд частіше завляє охоту зачати мирові переговори, як четвірне порозуміння, що стоїть під натиском Англії, чи Асквіт звернув увагу на мирові бажання, які поставили соціал-демократичні збори в Липську і в інших містах Німеччини? „Вкінці запитав, на скільки англійський уряд є готовим відповісти на ці виявлені бажання ворогів. Асквіт відповів, що німецьке правительство не виявило ніякого нахилу до мира, бо подало такі умови, які для союзників є неприйнятливими й понижуючими. Те твердження, що Англія на союзників виконує натиск, є неправдиве.

Тоді посол Dalziel запитав: „Чи умови миру предложено? „На се Асквіт:—Тільки ті, що згадують ся в часописях“. Dalziel знов: „Отже не урядово?“ Асквіт: Ні.“

На слідуючій засіданню запитав радикал Роналду, чи в тому випадку, як би підчас вакацій парламентарних були навязані мирові переговори, щоби покінчити війну, чи тоді прем'єр міністрів скличе парламент для спільних нарад?

Асквіт відповів остро: „Ні, я не можу брати на себе такого зобов'язання.

Видно не певне правительство, що мир здійснить його обіцянки для Англії.

В справі мира пишуть з Лозанни: Підчас соціалістичного конгресу говорив американський професор університету Гаррен, що Сполучені Держави вмішають ся в війну, коли вона до вибору президента не скінчить ся. Вони навчать зрозуміти воюючі держави, що через оружну розправу не можна досягнути рішення. Тому Сполучені Держави звернуться своїми військовими й господарськими силами проти того, хто не хотів би пристати на завішення оружжя для справи мира.

Ми тут ждемо миру з дня на день, а тимчасом Штюрмер вітає третій рік війни такими словами: „В день, де ми всі вступаємо вже на поріг третього року війни, в цей день ми всі рішаємо вести її аж до побіди—до кінця“...

Невжеж цей кінець війни в Штюрмера є без кінця?

Англійське правительство видало таку відозву до своїх робітників: „Всі, хто говорить, що робити на фабриках муніції є нездорово й навіть небезпечно для життя—ці будуть засуджені на 6 місяців тюрми й на заплата 100 мільонів (2400 марок)“ Значить—як є війна, то мусить бути всюди здорово й безпечно—так то можна балакати!

Як умирав Сер Рожер Кейзмент, ірландський моральний провідник повстання проти Англії, засуджений на смерть через розстріляння, описує нам лікар присутній при езекуції у в'язниці.

„Я застав його дуже спокійним і зрівноваженим. Наша розмова звернула ся на уласкавлення, якого очікував я й його приятелі. Та він сказав, що йому предлагали, щоб підписав прохання до короля, а він відмовив ся. Він знав, що його смерть скорше, чи пізніше справить Англії великі труднощі, з яких увільнилоб її його уласкавлення. Він не хотів прохати ласки короля, щоб не бути, зрадником ірландської справи. Він радів, що ірландське питання через його засуд стане приводом до вмішання в ірландську справу всього цивілізованого світа. Уласкавленого Кейзмента забув би небавом увесь світ, тоді, коли засуджений Кейзмент спонукає цілу Ірландію до діла. Ще в останній хвилі урядники хотіли витягнути недостойне зізнання від нього за ціну його уласкавлення, але він обурив ся й відповів: „Вони мусіти зробити з людськими переконаннями злі досвіди—я зістану ся Ірландцем“. Через пів години його розстріляно. Останні слова його були: *Я поміраю за мою вітчизну (батьківщину)! хай живе Ірландія!*“ Кількадесят чоловік і жінок упали під тюрмою на коліна й клячали з молитвами до нього, поки він,

невмірущий герої Ірландії, не впав поцілений у серце. Це було 2. серпня 1916 р. о 9 годні зранку.

Команда царяці. Зі Штокгольму настигла вість, що царця має великий вплив на перемену людей в російській команді. На місце Куропаткіна за її впливом обняв команду ген. Рузьський. Куропаткін пішов до Туркестану втихомирювати повстання, що вибухло проти Росії під проводом хана з Хіві. Ген. Брусілов має бути висланий на Кавказ. Місце міністра фінансів Барка має заступити секретар Покровський, що стоїть за незалежністю Росії від Англії. Далі мають стати членами кабінету сторонники згоди з Німеччиною: Маклаков, бувший міністр внутрішніх справ; Щегловітов, бувший міністр справедливости.

З тим лучить ся тайний приказ Штюрмера не допускати ніде в пресі напастий на двірського любимця, монаха Разпутіна.

Повстання в Туркестані проти Росії обхопило широкі круги. На чолі станув хан Хіві, щоб визволити Хіву з під російського пановання. Чинovníки не находять послуху серед населення. Повстанці криють ся в горах і узгіррях і мають добрий матеріал у вооруженню. Ген. Куропаткін, як прибув, наказав всі збори, паради й свято в честь Лермонтова та оголосив воєнний стан. Серед лібералів підносять ся голоси за мирним полагодженням через посередництво посла Датірова.

Нове злодійство в Росії припало сего разу на міністра земледілля графа Бобринського й міністра желізниці Тренова. Бобринський, один з найбільших фабрикантів цукру в Росії, ховав його для спекуляції, а „Новое Время“ спихало вину на управителя, якого назвнсько видумало. Як цей обман виявив ся, міністр визначив ревізійну комісію з председателем Дейтріхом на чолі. Але цей Дейтріх є головним кредитором Бобринського... Другий міністр Тренов підняв ся викрити свої сховки цукру й у трьох днях удало ся йому викрити 11 кришок вартістю на 63 мільони рублів, але з них на 15 мільонів пропало. Міністр поставив своїх урядників перед суд. Який то суд буде—ми знаємо. От Сухомлінова вже випустили—бо хорий.

Французькі приготування на 1917 р. Військова управа розписала новий побір рекрутів 1918 р. на жовтень і падолист, а до нього ще раз зробити загальну ревізію всім увільненим і тимчасово відпущеним, щоб приготувати стан війська для весняного походу 1917 р. Так само бельгійське правительство оголосило, що бельгійські піддані років

16—18, та 40—45 повинні голосити ся на добровольців.

Румунія ставить умови. Братіяну, президент міністрів у Румунії поставив Росії її союзникам таку умову для виступлення проти Австрії: Румунії повинні відступити по війні Семигород, Буковину, полудневу сторону галицьких Карпат, північ-

ну частину повіту Торонтоль—але вона приступить до війни тільки тоді, як Росія займе Львів, Ковель і Володимир Волинський. На це згодив ся французький посол, а російський сказав так: „Це неможливо, він далі захоче цілої Росії; от зажадав від мене рамени Дунаю, Кілію, щоб захопити ціле гирло Дунаю, а нічим не хоче вязати ся“!

Положення на фронтах.

(від 12—25 серпня 1916.)

На англійсько-французьким фронті над річкою Соммою положення незмінене. Американський журналіст Віганд пише ось що: „На протязі майже двох місяців відбили Французи й Англійці приблизно 150 км², а Німеччина має ще 21.000 км². північної Франції й 29.000 км². Бельгії. Цей наступ і оборона за тих 150 км² коштує обом сторонам найменше 300.000 людей, як не пів мільона. Кождий день падає тільки по стороні Англії й Франції по 9.000 людей. Але битва йде далі, головню артилерія обох сторін стоїть на рівні. Що одну й ³/₄ хвилини падає 1.600 шрапнелів на кілька сот метрів, так щоденно падає 200.000 французьких і англійських гранатів на німецькі лінії. А як подумати, що кождий набій коштує 60 м.—то сама муніція коштує денно мільони. Числять на 10.000 гармат по обох сторонах. Хто переживе це пекло на землі, той не побоїть ся й понівського пекла“.

На російсько-німецько-австрійським фронті російська офензива застановила ся. Перед тижнем була велика битва на 120 км. в Галичині: між Бродами, Бережанами аж до Маріамполя, в якій брали участь турецькі війська під кермою нім. ген. Ботмера. Тепер стоїть фронт на лінії Стоход, Броди, Зборів, Підгайці, Єзупіль, Станіславів і Надвірна пойд Карпати. Наслідком невдалої битви дня 17 серпня с. р. заявили офіційні російські комунікати, що застій на галицьким фронті повстав із за того, що Австрійці такі великі сили нагромадили, що навіть хочби ми й зайняли Львів, то втратили б стільки людей, що не оплатила ся б шкірка за вичинку. „Львів має більше політичне значіння, але не має ніякої стратегічної вартости“. Тому остановили офензиву.

На перзько-турецьким фронті. Турки обсадили місто Гамадан, що має дуже велике страте-

гічне значіння на роздоріжжю до Тегерану, Касвіну і Тебріс. Таким способом турецькі війська знівели плян сполуки Англійців і Росіян в одну армію. Це зробило велике вражіння на Перзів, що готують ся злучити ся з Турками, щоби скинути англійсько-російське ярмо.

На македонським фронті на північній границі Греції, в напрямі до Сальонік, 17 серпня зачали велику офензиву болгарсько-німецькі війська. Від Фльоріни коло Монастира аж до Демір Гіссарта в напрямі Кавалі, зі сходу виступили болгарські сили дуже скорим зосередженням наступом проти Сербів, Французів і Англійців, що стоять під проводом ген. Сераїля в Сальоніках. Німецькі підводні судна заложили море від полудня. У всіх балканських державах це викликало найбільше напруження. Цілий балканський півострів дріжить перед цією бурею, що має рішити долю майже цілої війни. Болгари машерують на Серес, обсадили Кавалю, наближають ся на південь. Англійці шанують себе—дістали наказ остати ся в резерві, а проти Болгар ідуть тільки Сербі, Французи й прибувші Росіяни.

Німці й болгарське правительство дали запоруку, що зайняті землі вернуть ся Грекам. Тому грецькі війська опорожнюють свої міста й твердині перед Болгарами. Людність утікає з загрожених місць і заложила всі стежки в горах, що нікуди пройти військам четвірного порозуміння, якого є там 500.000, а Болгарів з Німцями, під проводом Макензена,—800.000.

Ця офензива Болгарів несподівано заскочила союзників. Вони ждали поки рішить ся Румунія стати проти Австрії—та поки в Греції перейдуть вибори, від послів котрих вони ждали рішення про виступлення Греції проти Болгарів.

Від Редакції.

Оголошують ся на конкурсі слідуєчі теми:

- 1) Автономія чи самостійність краще для робочого народу.
 - 2) Спомин із революції 1905 р. (оповідання очевидця).
 - 3) На царській службі (малюнок із життя жовніра Українця).
 - 4) Що приніс селянству земельний закон 9 листопада? (його користі й шкода).
- Грошеві нагороди визначить Редакція.

Дрібні рукописи, що надсилають ся до газети, редакція авторам не звертає.

Посмерні звістки.

Петро Мотренко, помер од туберкульозу 10. серпня (із табору Зальцведель).

Іван Артеменко, із Єлисавеграду, 256 піхотн. полку; уродив ся 1872. року, помер 10. серпня від перітіплітису.